

บทบาททางการเมืองและการมีส่วนร่วมของวิฑูรยชุมชน ในการเลือกตั้ง

รัตนา ทิมเมือง
อภิชนาณัณ ดนัยพิริยะ

กระบวนการเลือกตั้ง สื่อมวลชนระดับชาติต่างก็ทำหน้าที่ของสื่อในการพัฒนาการเมืองเพื่อสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว แต่ยังมีอีกหนึ่งสื่อที่ช่วยหนุนเสริมสื่อมวลชนระดับชาติ นั่นคือ สื่อวิฑูรยชุมชน สื่อวิฑูรยชุมชนนี้เป็นสื่อที่มีพลังในการสื่อสารและจูงใจคนในชุมชน เนื่องจากเป็นทางเลือกของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนอาจไม่สามารถหาได้จากสื่อกระแสหลักหรือสื่อมวลชนระดับชาติ อีกทั้งยังช่วยให้คนฟังรับรู้ความคิดและประสบการณ์ที่หลากหลาย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่าในช่วงการเลือกตั้ง สื่อวิฑูรยชุมชนมีบทบาทอย่างไรต่อชุมชนของตนเอง ในการส่งเสริมกระบวนการเลือกตั้งระดับชาติ

Faculty of
Co mmunication Arts
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รัตนา ทิมเมือง (นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541) ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเจียวเฉลิมพระเกียรติ

อภิชนาณัณ ดนัยพิริยะ (นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเจียวเฉลิมพระเกียรติ

บทความนี้ สรุปลมาจากงานวิจัย ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเจียวเฉลิมพระเกียรติ

ในการเลือกตั้ง วิทยุชุมชนควรแสดงบทบาทหน้าที่ในเรื่องเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง กำหนดเรื่องเลือกตั้งให้เป็นวาระสำคัญของสถานี เป็นช่องทางในการสื่อสารของประชาชน รมณศรีให้คนฟังไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการและวิธีการเลือกตั้ง ให้ความรู้เชิงวิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน เสนอเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เหมาะสม คือนำเสนอข่าวสารอย่างเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด รวมถึงการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นธรรม ในการเสนอเนื้อหาเรื่องเลือกตั้ง รมณศรีหวังในการสื่อสารเรื่องเลือกตั้งอันจะนำไปสู่การเข้าใจผิดหรือเข้าใจคลาดเคลื่อน ต้องยกระดับตัวเองให้เป็นผู้มีความรู้เสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง วิทยุชุมชนจำเป็นต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ส.ส. ทุกพรรคในพื้นที่แก่ประชาชน ควรให้ออกาสแก่ทุกพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่มาหาเสียงในรายการวิทยุอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ควรเสนอเนื้อหาที่เป็นการสนับสนุนผู้สมัครคนใดหรือพรรคใด

บทนำ

การเลือกตั้งเป็นวิธีหนึ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงจะได้ใช้สิทธิ และมีโอกาสตัดสินใจพิจารณาเลือกตัวแทนของตนเข้าไปบริหารประเทศ ก่อนการเลือกตั้ง หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้จัดการเลือกตั้งคือคณะกรรมการการเลือกตั้ง องค์การภาคประชาชน พรรคการเมือง สื่อมวลชนระดับชาติต่างก็ได้แสดงบทบาทในการรณรงค์เรื่องเลือกตั้งมาโดยตลอด และเป็นที่น่าสนใจว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ 23 ธันวาคม 2550 ถือเป็นครั้งแรกที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเปิดโอกาสอย่างเป็นทางการให้วิทยุชุมชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์เลือกตั้ง

วิทยุชุมชนเป็นสื่อท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2540 สำคัญของบทบัญญัติมาตรา 40 ได้กำหนดไว้ว่าคลื่นวิทยุเป็นทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ การจัดสรรคลื่นความถี่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

จากกระแสสังคมที่ตอบรับเรื่องการปฏิรูปสื่อทำให้เริ่มมีการดำเนินการวิทยุชุมชนขึ้น โดยที่ยังไม่มีองค์กรอิสระมาทำหน้าที่ตามกฎหมาย หน่วยงานหรือองค์กรที่รัฐบาลแต่งตั้งให้เข้ามารับผิดชอบก็เป็นการแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและไม่มีกฎหมายรองรับจนทำให้เกิดปัญหาจากการดำเนินการวิทยุชุมชน เช่น การเกิดคลื่นแทรก การรบกวนวิทยุการบิน การถูกละเมิด การเกิดวิทยุชุมชนแอบแฝง การร้องเรียนเรื่องการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม หรือแม้แต่คุณภาพของรายการ (พนา ทองมีอาคม, http://commarts.hcu.ac.th/Images/article_teaching_doc/article/phana/curntcomrdio.pdf)

เราคงต้องยอมรับว่าวิทยุชุมชนเป็นสื่อที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมไทย หากวิทยุชุมชนดำเนินการด้วยความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และมีเจตนารมณ์และจิตสาธารณะก็จะมีประโยชน์มากต่อสังคมไทย คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าในบริบทของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นการเมืองระดับชาติ วิทยุชุมชนได้แสดงบทบาททางการเมืองและมีส่วนร่วมในการเสนอเนื้อหาเรื่องเลือกตั้งอย่างไรบ้าง เหมาะสมตามหลักการดำเนินการวิทยุชุมชนหรือไม่ แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นสื่อที่ต้องตอบสนองและบริการชุมชนหรือไม่ ทั้งนี้ผลการศึกษาก็ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปพัฒนาวิทยุชุมชนในประเทศไทยต่อไป

ปัญหานำวิจัย

1. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 สถานีวิทยุชุมชนได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเลือกตั้งบ้างหรือไม่ รูปแบบเป็นอย่างไร
2. ในบริบทของการเสนอเรื่องการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง วิทยุชุมชนได้แสดงบทบาทหน้าที่อย่างไร
3. วิทยุชุมชนควรแสดงบทบาทในการสื่อสารเรื่องการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างไร

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน

● บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในทัศนะของคณะกรรมการการแม่คไบรต์

ในปี พ.ศ. 2523 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก ได้ตั้งคณะกรรมการประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญระดับโลก 16 คน เพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสารของโลก และได้ตีพิมพ์รายงานที่สำคัญชื่อ “Many Voice, One World” ในบทที่สองของรายงานได้ประมวลบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารไว้สองประเภทคือ บทบาทหน้าที่ที่มองจากจุดยืนของปัจเจกชน และบทบาทหน้าที่ที่มองจากจุดยืนของสังคม

จากจุดยืนของปัจเจกชน บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารจำแนกได้ 8 ประการ คือ

1) การให้ข่าวสาร (Information) หมายถึง การเก็บรวบรวม การประมวลข่าวสารเพื่อเผยแพร่ในรูปของข่าว ข้อมูล รูปภาพ ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น เพื่อให้บุคคลเกิดความเข้าใจและมีปฏิริยาอย่างถูกต้องและนำไปสู่การตัดสินใจที่เหมาะสม

2) การสังคมกรรม (Socialization) ได้แก่ การให้ความรู้ ความเข้าใจที่จะทำให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพในฐานะสมาชิกของสังคมและเกิดความสำนึกในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

3) การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ไปสู่เป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวของสังคม กระตุ้นให้บุคคลเกิดความมานะพยายามและตัดสินใจเลือกแนวทางและพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายที่ยินยอมพร้อมใจกำหนดเอาไว้

4) การถกเถียงและอภิปราย (Debate and Discussion) คือ การแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดความตกลงยินยอมที่มีผลดีต่อส่วนรวม

5) การให้การศึกษา (Education) คือ การสื่อสารที่เข้ามาช่วยถ่ายทอดวิชาความรู้ทำให้เกิดการพัฒนาสติปัญญา อุปนิสัยและสมรรถภาพของบุคคล

6) การส่งเสริมวัฒนธรรม (Cultural Promotion) หมายถึงการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเพื่อรักษามรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ

7) การให้ความบันเทิง (Entertainment) คือ การถ่ายทอดผลงานทางละคร ฟ้อนรำ วรรณกรรม ดนตรี การละเล่นและศิลปะต่างๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและการพักผ่อน

8) การประสานสามัคคี (Integration) คือ การให้บุคคล กลุ่ม และประชาชนได้รับรู้ข่าวสารที่จำเป็นต่อการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิต

คณะกรรมการการแม่คไบรต์ เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารจากจุดยืนของสังคมในเรื่องการจรรโลงสังคมเป็นมิติใหม่ของการสื่อสารที่สำคัญมากแต่ก็ถูกมองข้ามและแทนที่จะนำไปใช้ทางบวกกลับนำไปใช้ทางลบ ดังนั้นคณะกรรมการชุดนี้จึงได้เสนอเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อให้เห็นบทบาทหน้าที่ที่สร้างสรรค์ คือความจำเป็นทางสังคม (A Social Need) การเป็นเครื่องมือทางการเมือง (A Political Instrument) การเป็นพลังทางเศรษฐกิจ (An Economics Force) และส่งเสริมการศักยภาพทางการศึกษา (An Education Potential)

● บทบาทของวิทยุชุมชนในการพัฒนาชุมชน
วิทยุชุมชนสามารถเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองในมิติต่างๆ เกื้อหนุนระบอบประชาธิปไตยโดยการติดตาม ตรวจสอบการเมืองระดับท้องถิ่น วิพากษ์วิจารณ์นโยบายและการทำงานการเมืองในชุมชน เสริมสร้างพลังเศรษฐกิจของชุมชน แนะนำอาชีพ เผยแพร่สินค้าชุมชน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สืบสานวิถีชุมชนและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหล่อหลอมค่านิยมที่ช่วยพัฒนาชุมชน ระดมความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะ ช่วยเตือนภัยให้ชุมชน ประสานสามัคคีด้วยการเป็นสื่อกลางในการคลี่คลายความขัดแย้ง เป็นเวทีฝึกฝนเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (จิพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และ นาฏยา ตนานนท์, คู่มือวิทยุชุมชน, 2550)

2. แนวคิดเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยปรากฏในบทบัญญัติหลายมาตรานำไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) อย่างไรก็ตามประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะพัฒนามากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่การพัฒนาประชาธิปไตยที่สำคัญขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถ้าประชาชนสนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ติดตาม ควบคุม ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลทั้งรับผิดชอบ เอาใจใส่กิจกรรมทางการเมืองทุกเรื่อง ความเป็นประชาธิปไตยของสังคมนั้นๆ ก็จะพัฒนาขึ้นตามลำดับส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง กล่าวคือ การดำเนินนโยบายทางการเมือง นโยบายด้านเศรษฐกิจ นโยบายทางสังคมของรัฐบาลจะดำเนินไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน อาทิ บริบททางสังคม (Content of Society) บริบททางเศรษฐกิจ (Content of Economics) บริบททางวัฒนธรรมการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง (Content of Political Culture) และบริบททางการเมือง (Content of Politics)

3. แนวคิดเรื่องประชาสังคม (Civic Society)

แนวคิดเรื่องประชาสังคมเริ่มเข้ามาในสังคมไทยได้ไม่นานนัก แต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยมาก องค์ประกอบสำคัญของการเป็นประชาสังคมคือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2549: 6-7-6-10)

1) ความหลากหลาย ความหลากหลายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รู้จักและเข้าใจความต้องการของกันและกัน

2) ความเป็นชุมชนที่แท้ ที่ต้องตั้งอยู่บนค่านิยมและบรรทัดฐานของชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญคือ

ความไว้วางใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล ความอดทนอดกลั้น ต่อความขัดแย้ง การเปิดกว้างยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย

3) มีจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ตามแนวคิดประชาสังคม การเมืองมีความหมายเป็นการเมืองภาคประชาชนที่พลเมืองแสดงบทบาทอย่างแท้จริงในการกำหนดอนาคตของตนเองด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการรับรู้และตัดสินใจร่วมกัน

4) สร้างองค์ความรู้คู่การปฏิบัติ

5) มีโครงสร้างชัดเจนของกลุ่มหรือองค์กรประชาสังคม

6) มีโครงสร้างการสื่อสารสาธารณะและเครือข่ายประชาสังคม

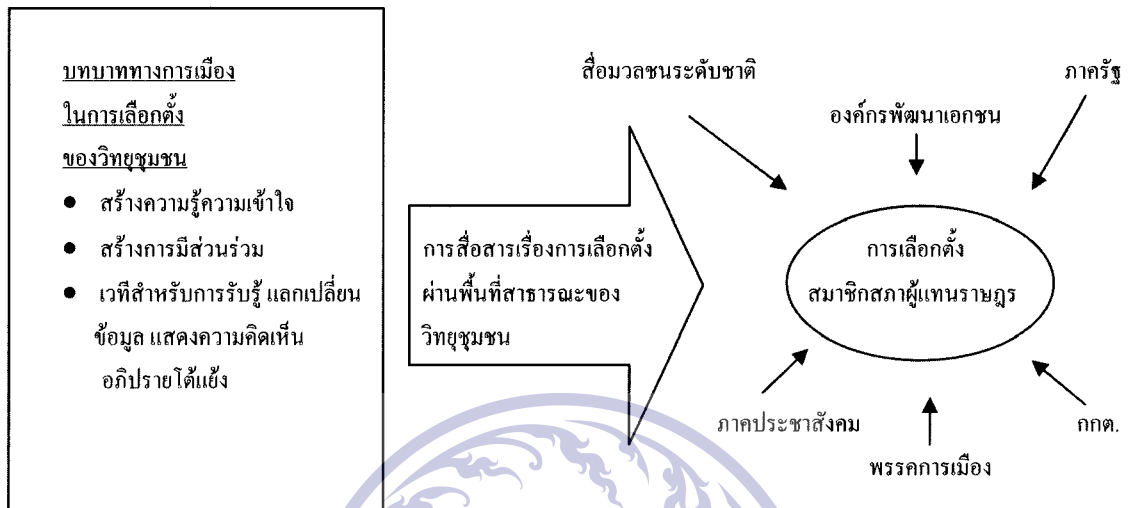
7) มีการคิดค้นวิธีและแนวทางในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลโดยสาธารณะ

ทั้งนี้ประชาสังคมจะทำหน้าที่ถ่วงดุล กำกับหรือตรวจสอบการดำเนินการของภาครัฐและภาคธุรกิจให้เกิดความชอบธรรม ในขณะเดียวกันก็สร้างพื้นฐานที่แท้จริงของสังคมประชาธิปไตย คือ พยายามสร้างกระบวนการเรียนรู้ภาคประชาชนเพื่อนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เข้มข้น เกิดการตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ช่วงก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน - 23 ธันวาคม 2550 คือ นายสถานีวิทยุชุมชน/ผู้ดำเนินรายการของวิทยุชุมชน เจ้าหน้าที่กลุ่มงานการมีส่วนร่วม คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และประชาสัมพันธ์จังหวัด นอกจากนี้ยังได้สำรวจความคิดเห็นประชาชนในพื้นที่ที่รับฟังการกระจายเสียงของวิทยุชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

แหล่งข้อมูลของการวิจัย

- แหล่งข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากเว็บไซต์ของหน่วยงาน เช่น คณะกรรมการกิจการวิद्यุกระจายเสียงและวิद्यุแห่งชาติ (กกช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กรมประชาสัมพันธ์

- ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ที่เลือกศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัด

- ตัวแทนจากสถานีวิทยุชุมชน ที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ นายสถานีหรือผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชน

- ประชาชนที่รับฟังการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนที่เลือกเป็นกรณีศึกษา

พื้นที่ของการศึกษา

คณะผู้วิจัยได้ใช้กรอบในการกำหนดพื้นที่ศึกษาตามประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้แบ่งจังหวัดในประเทศไทยออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัดดังข้อมูลในตาราง

เกณฑ์ในการเลือกจังหวัดและสถานีวิทยุชุมชน

จากรายชื่อจังหวัดในแต่ละกลุ่ม คณะผู้วิจัยได้สุ่มเลือกจังหวัดอย่างเจาะจงเพื่อให้ได้จังหวัดที่ต้องการศึกษาจำนวนกลุ่มละหนึ่งจังหวัด การเลือกจังหวัดพิจารณาจากจังหวัดที่มีพรรคการเมืองสมัครรับเลือกตั้งหลายพรรคและมีบรรยากาศการแข่งขันทางการเมือง ส่วนการเลือกสถานีวิทยุชุมชนเบื้องต้นสำรวจจากข้อมูลสถานีวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์ และสุ่มเลือกสถานีแบบเจาะจง จังหวัดละอย่างน้อย 1-2 สถานี

กลุ่มที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 สถานี
สถานีวิทยุชุมชนบ้านป่าเหมือด ตำบลป่าไผ่
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ความถี่ 91.25 MHz

กลุ่มที่ 2 จังหวัดลพบุรี จำนวน 1 สถานี
สถานีวิทยุชุมชนหนองม่วง ตำบลหนองม่วง
อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี
ความถี่ 93.75 MHz

กลุ่มที่ 3 จังหวัดอุดรธานี จำนวน 1 สถานี
สถานีวิทยุท้องถิ่นคลื่นส่งเสริมอนุรักษ์
วัฒนธรรม ตำบลนาบัว อำเภอน้ำโสม
จังหวัดอุดรธานี ความถี่ 89.50 MHz

ตารางที่ 1 รายชื่อจังหวัดในแต่ละกลุ่มตามประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

กลุ่มที่	รายชื่อจังหวัด
1	แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง ลำพูน สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร
2	อุดรดิตถ์ พิจิตร โลก พิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานี ลพบุรี เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ขอนแก่น
3	อำนาจเจริญ มุกดาหาร นครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ มหาสารคาม หนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย
4	บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด
5	สระแก้ว นครราชสีมา ปทุมธานี นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด
6	กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ
7	ระนอง ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร นครปฐม กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา สระบุรี
8	สุราษฎร์ธานี พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

กลุ่มที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 2 สถานี

- สถานีวิทยุชุมชนท้องถิ่นวนารมย์
ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี
ความถี่ 101.50 MHz
- สถานีวิทยุชุมชนห้วยคุ่มตำบลขามใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
ความถี่ 97 MHz

กลุ่มที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1 สถานี
สถานีวิทยุชุมชนคนเมืองด่าน ตำบลสี่คิ้ว
อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา
ความถี่ 103.75 MHz

กลุ่มที่ 6 กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 สถานี
- สถานีวิทยุชุมชนคนแท็กซี่
ความถี่ 92.75 MHz

กลุ่มที่ 7 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จำนวน 1 สถานี

สถานีวิทยุชุมชนท่าเรือ (Smile Wave
FM) ตำบลท่าเรือ อำเภوتاเรือ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ความถี่ 106 MHz

กลุ่มที่ 8 จังหวัดพังงา จำนวน 1 สถานี
สถานีวิทยุชุมชนโคกกลอย
(ซีดีมีเดียเรดิโอ) ตำบลโคกกลอย
อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา
ความถี่ 98.75 MHz

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

● รวบรวมข้อมูลจากบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (Indepth Interview) ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด กลุ่มงานการมีส่วนร่วมเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัด นายสถานีหรือผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนที่เลือกเป็นกรณีศึกษาโดยการใช้เครื่องบันทึกเสียงเมื่อลงพื้นที่และ การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

● ใช้แบบสำรวจความคิดเห็นผู้ฟังรายการของสถานีวิทยุชุมชนในช่วงการรณรงค์เลือกตั้ง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างต้องมีคุณสมบัติคือ อายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นผู้ฟังรายการของสถานีวิทยุชุมชนช่วงรณรงค์เลือกตั้ง 23 ธันวาคม 2550 สุ่มตัวอย่างผู้ฟังจังหวัดละอย่างน้อย 30 คน เนื้อหาของการสำรวจความคิดเห็นเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการรับฟังวิทยุชุมชน เนื้อหาที่วิทยุชุมชนเสนอเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสนอเนื้อหาเรื่องเลือกตั้งของวิทยุชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบและเนื้อหารายการที่สถานีวิทยุชุมชนเสนอเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟังรายการสถานีวิทยุชุมชนช่วงก่อนการเลือกตั้ง ร้อยละ 95.6 ของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจ ประเมินว่าวิทยุชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในแต่ละพื้นที่ได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 59.9 มีความเห็นว่าวิทยุชุมชนสนใจเสนอเนื้อหาเรื่องเลือกตั้งในระดับปานกลาง จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟังและการสัมภาษณ์ตัวแทนสถานีวิทยุชุมชน สามารถสรุปรูปแบบรายการที่พบช่วงก่อนการเลือกตั้งได้เป็น 9 รูปแบบ คือ

1) ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้นำเสนอเรื่องเลือกตั้ง ลีลาเป็นกันเองใช้ภาษาสนทนา ในพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาถิ่น ผู้ดำเนินรายการก็พยายามใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารกับผู้ฟัง

2) เปิดสปอตรณรงค์เลือกตั้ง สปอตเหล่านี้ผลิตในรูปแบบซีดีซึ่งทางสถานีได้รับมาจาก กกต. ประชาสัมพันธ์

จังหวัด ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนสามารถนำไปเปิดออกอากาศได้ง่ายและสะดวก โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์เลือกตั้งได้ใช้วิธีจัดประชุมจัดอบรม แจกเอกสารและข้อมูลเผยแพร่ พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากสถานีวิทยุชุมชนให้ช่วยกันออกอากาศ แต่ปริมาณและความถี่ในการออกอากาศนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจและความสมัครใจของแต่ละสถานี

3) การเปิดเพลงรณรงค์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งจัดทำเป็นแผ่นซีดี โดยทาง กกต. เป็นผู้ส่งให้สถานีวิทยุชุมชนนำไปออกอากาศ

4) ร่วมถ่ายทอดรายการเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากสถานีวิทยุของรัฐ ข้อมูลที่พบคือวิทยุชุมชนร่วมเป็นเครือข่ายถ่ายทอดสัญญาณจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด สถานีวิทยุของทหาร เรื่องราวที่ถ่ายทอด เช่น การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การจัดรายการของ กกต. การจัดรายการเฉพาะกิจของสถานีวิทยุทางกองทัพบก

5) จัดรายการสนทนาเฉพาะกิจที่มีเนื้อหาเรื่องเลือกตั้ง รูปแบบการจัดรายการสนทนานี้ นิยมเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีความรู้ ได้รับความเชื่อถือในท้องถิ่นมาสนทนาในรายการ

6) สถานีวิทยุชุมชนที่เน้นรายการแนวสนทนา ได้ปรับเปลี่ยนหัวข้อของการสนทนาเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการวิพากษ์วิจารณ์ เช่น นโยบายพรรคการเมือง การทำงานของ กกต. กระบวนการจัดการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง

7) เป็นเวทีให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นในรายการแบบ “Phone in” เพื่อเป็นช่องทางสอบถามข้อมูลเรื่องเลือกตั้งและเป็นช่องทางร้องเรียนกรณีปัญหาการทุจริตในการเลือกตั้ง จากข้อมูลพบว่ารูปแบบของการจัดรายการแบบ Phone in ที่ให้ประชาชนโทรศัพท์มาแสดงความคิดเห็นจะขึ้นอยู่กับแนวนโยบายของแต่ละสถานี ความสนใจและความเชี่ยวชาญในการจัดรายการของผู้ดำเนินรายการแต่ละสถานี

8) บริการข่าวสารในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง สถานีวิทยุชุมชนแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จะมีช่วงรายการข่าว

ดังนั้นเมื่อมีการเลือกตั้งก็พบว่าสถานีจะใช้เวลาในช่วงดังกล่าวนำเสนอข่าวสาร กิจกรรมในชุมชนที่สอดคล้องกับการเลือกตั้ง

9) จัดกิจกรรมรายงานผลการเลือกตั้งในพื้นที่รูปแบบดังกล่าวกำหนดให้จัดขึ้นในวันเลือกตั้ง โดยพบว่ามีการประสานความร่วมมือกับโรงเรียนประจำอำเภอ มีการรายงานผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งต่างๆ และรายงานผลให้ผู้ฟังในชุมชนได้รับฟัง ตลอดจนมีความพยายามประสานกับสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อร่วมกันถ่ายทอดสัญญาณ

จากรูปแบบการนำเสนอเรื่องการเลือกตั้งสามารถวิเคราะห์บทบาทของวิทยุชุมชนได้ คือรูปแบบที่แสดงให้เห็นว่ามีความพยายามให้เกิดการสื่อสารสองทาง และสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ตื่นตัวกับการเลือกตั้งระดับชาติ เช่น รูปแบบที่ใช้พื้นที่ของรายการเป็นเวทีให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็น และการจัดกิจกรรมรายงานผลการเลือกตั้ง จากการสัมภาษณ์ ตัวแทนสถานีวิทยุชุมชนได้แสดงความสนใจและเห็นด้วยกับรูปแบบรายการที่เป็นเวทีความคิดเห็นหรือเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่เพราะขาดทักษะและประสบการณ์ในการดำเนินรายการ รวมทั้งกังวลว่าจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นกลาง บางสถานีจึงงดเว้นที่จะเสนอในรูปแบบดังกล่าว

2. บทบาททางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งของวิทยุชุมชนในทัศนะของหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนวิทยุชุมชน และผู้ฟัง

1) นายสถานีวิทยุชุมชน/ผู้ดำเนินรายการ

นายสถานีวิทยุชุมชนหรือผู้ดำเนินรายการต่างให้ทัศนะว่า วิทยุชุมชนควรกระทำบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง รณรงค์ให้คนฟังไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการและวิธีการเลือกตั้ง ให้ความรู้เชิงวิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน

2) ผู้ฟัง

ผู้ฟังส่วนใหญ่แสดงความเห็นเกี่ยวกับการที่วิทยุชุมชนจำเป็นต้องมีความเป็นกลางในการเสนอเนื้อหาเรื่องการเลือกตั้ง โดยเห็นด้วยร้อยละ 66 และเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 32 และเห็นด้วยกับการที่วิทยุชุมชนไม่ควรเสนอเนื้อหาที่เป็นการสนับสนุนผู้สมัครคนใดหรือพรรคใดร้อยละ 61.3 และเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 33.7 วิทยุชุมชนจำเป็นต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ส.ส. ทุกพรรคในพื้นที่แก่ประชาชน และควรให้โอกาสแก่ทุกพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่มาหาเสียงในรายการวิทยุอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้วิทยุชุมชนควรมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งแก่ประชาชน โดยในประเด็นนี้มีผู้ฟังเห็นด้วยร้อยละ 66.3 เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 32.6 และกระทำหน้าที่ของสื่อที่ช่วยพัฒนาการเมืองไทย ทั้งนี้ผู้ฟังส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยุชุมชนได้ทำหน้าที่เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการเลือกตั้ง ต่อการเมือง และต่อประชาธิปไตยของไทย

3) หน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนในช่วงการเลือกตั้ง ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กลุ่มงานการมีส่วนร่วม) และประชาสัมพันธ์จังหวัดได้ให้ข้อสรุปดังนี้

- วิทยุชุมชนต้องทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

- วิทยุชุมชนต้องทำหน้าที่รณรงค์ให้ผู้ฟังไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งการพูด การจัดรายการ การเปิดเพลงหรือสปรอตรณรงค์

- วิทยุชุมชนควรแสดงบทบาทในการเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งในทิศทางที่เหมาะสม คือนำเสนอข่าวสารเป็นธรรม ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด รวมถึงการให้ข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน

ตารางที่ 2 บทบาทสถานีวิทยุชุมชนในการเสนอเรื่องทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

นายสถานีวิทยุชุมชน	หน่วยงานภาครัฐ	ผู้ฟัง
-วิทยุชุมชนเสียสละผลประโยชน์ทางธุรกิจ มีจิตสาธารณะ ต้องเห็นความสำคัญกำหนดเรื่องเลือกตั้งให้เป็นวาระสำคัญของชุมชน - วิทยุชุมชนต้องเป็นกลาง ไม่เข้าข้างผู้สมัครส.ส. คนใดหรือพรรคใด -ต้องรับผิดชอบคำพูดทุกคำพูดที่ได้เสนอต่อประชาชน - ต้องระมัดระวังในการสื่อสารเรื่องเลือกตั้งอันจะนำไปสู่การเข้าใจผิดหรือเข้าใจคลาดเคลื่อน -ต้องยกระดับตัวเองให้เป็นผู้มีความรู้เสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ ใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสมทำให้ประชาชนเชื่อถือและยอมรับ -วิทยุชุมชนต้องเป็นช่องทางในการสื่อสารของประชาชนให้ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นได้แต่ต้องเคารพความคิดของประชาชนด้วยการไม่คิดแทนประชาชนหรือชี้นำทางการเมือง	- วิทยุชุมชนต้องมีจิตสำนึกของการเป็นสื่อมวลชนต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน -วิทยุชุมชนต้องเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่บิดเบือนเนื้อหา ต้องสะท้อนมุมมองทุกด้านให้ประชาชนเข้าใจ ไม่อคติ ไม่ลำเอียงหรือเข้าข้างผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง -ต้องเน้นการให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการเลือกตั้ง	-วิทยุชุมชนจำเป็นต้องมีความเป็นกลางในการเสนอเนื้อหาเรื่องการเลือกตั้ง -วิทยุชุมชนไม่ควรเสนอเนื้อหาที่เป็นการสนับสนุนผู้สมัครคนใดหรือพรรคใด -วิทยุชุมชนจำเป็นต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ส.ส. ทุกพรรคในพื้นที่แก่ประชาชน และควรให้โอกาสแก่ทุกพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่มาหาเสียงในรายการวิทยุอย่างเท่าเทียมกัน -วิทยุชุมชนควรมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งแก่ประชาชน -วิทยุชุมชนควรเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการเลือกตั้ง ต่อการเมืองและต่อประชาธิปไตยของไทย

3. ความเป็นกลางของวิทยุชุมชนในการเสนอเนื้อหาเรื่องการเลือกตั้ง

ความสำคัญเรื่องความเป็นกลางของวิทยุชุมชนในการเสนอเนื้อหาเรื่องการเลือกตั้ง จากการศึกษาพบว่า สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากมีผู้ฟังที่เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 32 และเห็นด้วยร้อยละ 66 ว่าเป็นกลางมีความสำคัญต่อการเสนอเรื่องเลือกตั้งของวิทยุชุมชน นอกจากนี้ผู้ฟังที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังมีความเห็นว่าหากวิทยุชุมชนต้องนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเมืองก็ไม่ควรเสนอเนื้อหาที่เป็นการสนับสนุนผู้สมัครคนใดหรือพรรคใด โดยมีผู้ฟังเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 33.7 และเห็นด้วยร้อยละ 61.3 และการให้ผู้สมัครมาหาเสียงในรายการเป็นสิ่งที่ผู้ฟังยอมรับได้แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ในเรื่องดังกล่าวมีผู้ฟังเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 24.6 และเห็นด้วยหรือร้อยละ 59.1 สิ่งที่สำคัญคือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ส.ส. ทุกพรรคในพื้นที่แก่ประชาชน ผู้ฟังจำนวนมากคิดว่าข้อมูลดังกล่าวมีความสำคัญและวิทยุชุมชนควรแสดงความรับผิดชอบเสนอเรื่องที่ประชาชนควรรู้ก่อนไปเลือกตั้ง ดังปรากฏว่าผู้ฟังร้อยละ 24.6 เห็นด้วยอย่างยิ่ง และร้อยละ 67.4 เห็นด้วย

อภิปรายผล

หลักการพื้นฐานในการดำเนินรายการสถานีวิทยุชุมชนนั้นต้องมีเป้าหมายในการกระจายเสียงเพื่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมสนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยอันเป็นการปกครองของประเทศ อาทิ การให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การสร้างความรู้ความเข้าใจ การให้การศึกษาที่ทำให้เกิดการรู้เท่าทันทางการเมือง การติดตามตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์นโยบายและทำงานของ ส.ส. หรือนักการเมืองในพื้นที่ และที่สำคัญคือการเป็นเวทีที่ฝึกฝนการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ภาพลักษณ์ของวิทยุชุมชนในการเสนอเรื่องทางการเมืองจึงขึ้นอยู่กับสถานีวิทยุชุมชนว่าจะแสดงเจตนารมณ์ในการบริหารสถานีหรือประกาศจุดยืนในการดำเนินรายการในรูปแบบใด เช่น ทำเพื่อชุมชน ทำเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ

ทำเพื่อชุมชนผสมผสานกับประโยชน์ทางธุรกิจ การวิเคราะห์บทบาททางการเมืองและการมีส่วนร่วมของวิทยุชุมชนจากการเลือกตั้ง พบสิ่งที่น่าสนใจดังจะได้อภิปรายต่อไป

1. วิทยุชุมชนได้รับการรับรองว่าสามารถแสดงบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองเรื่องการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ถือเป็นครั้งแรกที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ในฐานะผู้จัดการเลือกตั้งได้ให้ความสำคัญและเห็นว่าวิทยุชุมชนเป็นช่องทางหนึ่งในการร่วมรณรงค์เลือกตั้ง เห็นได้จากประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่อง หลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2550 ที่มีเนื้อหาแสดงถึงการเปิดโอกาสให้สื่อกระจายเสียงท้องถิ่น โดยเฉพาะวิทยุชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมืองตามประกาศข้อ 3 ที่ได้ให้คำนิยามไว้ว่า

“สถานี” หมายความว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐและสถานีท้องถิ่น”

“สถานีท้องถิ่น” หมายความว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่มีพื้นที่รับส่งสัญญาณจำกัดในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยเฉพาะ และให้รวมถึงวิทยุชุมชนและสถานีวิทยุโทรทัศน์ระบบเคเบิลทีวีด้วย

หลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) ส่วนที่ 4 หลักเกณฑ์และระยะเวลาในการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ ได้กำหนดไว้ในข้อ 20 ว่า “เพื่อประโยชน์ในการให้ความรู้แก่ประชาชนและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น สถานีอาจเชิญพรรคการเมืองไปออกรายการเพื่อแสดงวิสัยทัศน์หรืออภิปรายเชิงนโยบาย หรืออาจจัดรายการให้พรรคการเมืองตอบข้อซักถาม

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งฉบับดังกล่าวยังได้กำหนดถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของ

วิทยุชุมชน เอาไว้ใน ส่วนที่ 5 การสนับสนุนของรัฐ ในกิจการอื่น ข้อ 21 ที่กำหนดว่า “ให้สถานีท้องถิ่น ให้การสนับสนุน ในการโฆษณาหาเสียงตามที่คณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดร้องขอ” และข้อ 23 ที่กำหนดให้มีการโฆษณาหาเสียงทางสถานีท้องถิ่นให้แก่ ผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกคน ตามห้วงเวลาที่กำหนด แสดงถึงการยอมรับเรื่องการมีส่วนร่วมของวิทยุชุมชน ในการเสนอเรื่องทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2. การเสนอเรื่องทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง 23 ธันวาคม 2550 สะท้อนให้เห็นว่าวิทยุชุมชน แสดงบทบาทเป็นกลไกสนับสนุนรัฐในการสื่อสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติไปสู่ประชาชน ในท้องถิ่น

จากบริบททางการเมือง คือเหตุการณ์รัฐประหาร ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือ คปค. เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ส่งผลต่อวิทยุชุมชนอย่างมาก เนื่องจาก วิทยุชุมชนเกิดขึ้นจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การรัฐประหารจึงถือว่าได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ไปโดยปริยาย แม้ คปค.จะอนุญาตให้วิทยุ ชุมชนดำเนินการได้ แต่ในทางปฏิบัติต้องปฏิบัติตาม ข้อตกลงอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการกำหนดว่าวิทยุ ชุมชนต้องไม่วิพากษ์วิจารณ์ อ่านข่าว และเสนอข่าว การเมืองที่ก่อให้เกิดการแตกแยก งดการเปิดสายหน้าไมค์ นอกจากนี้ยังขอความร่วมมือจากวิทยุชุมชนทุกแห่งให้ ถ่ายทอดข่าวและรายการจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และไม่กระทำการที่ขัดต่อคำประกาศ คปค.ฉบับที่ 10 เพื่อฟื้นฟูความสามัคคีของคนในชาติ และนำความสงบสุขกลับคืนสู่ประเทศ (สาโรจน์ แวมณี, วิทยุชุมชน: รายงานการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชน ภาคประชาชน, 2551)

จากสถานการณ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่าอาจมี ผลกระทบต่อบทบาทการนำเสนอเรื่องการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในเชิงวิพากษ์วิจารณ์หรือการเป็นเวทีแสดง ความคิดเห็นไม่มากนักน้อย ดังนั้นสิ่งที่พบว่ามี การเสนอ คือ นำข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐที่เป็นเรื่องทั่วไป

เกี่ยวกับการเลือกตั้งมานำเสนอ เช่น รมรณรงค์ให้ไปเลือกตั้ง ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง แจ่งวันและเวลาในการเลือกตั้ง วิธีการกาบัตรเลือกตั้ง ความรู้เรื่อง ส.ส. ระบบแบ่งเขต ส.ส. ระบบสัดส่วน เป็นต้น

3. วิทยุชุมชนยังแสดงบทบาทในทางการเมืองไม่ชัดเจนโดยเฉพาะการเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นและ ช่องทางการมีส่วนร่วมสำหรับ ผู้สมัคร ส.ส./พรรคการเมือง และประชาชนในท้องถิ่น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่ง สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ในมาตรา 59 (4) กำหนด ว่า “การกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาให้พรรค การเมืองโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งทางวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์หรือการไปออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ ซึ่งจะต้องจัดให้พรรค การเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งมีโอกาสเท่าเทียมกัน” แสดงให้เห็นว่า กฎหมายอนุญาตให้ผู้สมัคร ส.ส. หรือ พรรคการเมืองใช้สื่อในการหาเสียงแต่หลักสำคัญคือ ต้องคำนึงถึงความเสมอภาค เท่าเทียม

จากงานวิจัยของสุระชัย ชูผกา (2551) เรื่อง บทบาท และสถานภาพของวิทยุชุมชนไทยกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนสรุปว่า วิทยุชุมชนต่างมีหน้าที่ที่จะละเว้นการ นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นเพื่อลดความ ขัดแย้งและปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น สอดคล้องกับผล การศึกษาของ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และคณะ (2545) ที่ว่า บทบาทในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ การเมืองจะเกิดขึ้นเฉพาะสถานีวิทยุชุมชนที่มีผู้บริหาร สถานีที่ใจกว้าง มีผู้ดำเนินรายการที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้และมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และงานวิจัยดังกล่าว ได้เสนอแนะให้วิทยุชุมชนแสดงบทบาทเพิ่มเติมคือ เป็น เวทีแสดงความคิดเห็น เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชน และเป็นช่องทางการร้องเรียนและสอบถามข้อมูล

คณะผู้วิจัยพบว่า อุปสรรคของการแสดงบทบาท เป็นเวทีความคิดเห็น มาจากความกังวลเรื่องความเป็น กลางทางการเมือง การถูกมองว่ารายการเป็นเครื่องมือ ของนักการเมือง การทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง พรรค

การเมือง/ผู้สมัคร ส.ส. มองข้ามช่องทางการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน และสถานียังขาดผู้ดำเนินรายการที่มีความพร้อม มีความชำนาญในการเสนอเรื่องทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม วิทยุชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อภาคประชาชน ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การจัดรายการ มีเป้าหมายการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชน ไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจและผลประโยชน์ทางการเมือง ด้วยเหตุผลดังกล่าววิทยุชุมชนจึงมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในฐานะที่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ช่วยพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดขึ้น อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองได้ทางหนึ่ง

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการประชาธิปไตยทั้งนี้ การเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพนั้น ประการแรกประชาชนต้องเข้าใจวิธีการเลือกตั้งว่าเลือกแบบใดและเลือกอย่างไร ประการที่สองประชาชนต้องได้รับข้อมูลที่ดีและเพียงพอในเรื่อง นโยบายพรรค ภูมิหลังผู้สมัคร วิสัยทัศน์ของผู้นำพรรคและผู้สมัคร ประการที่สามสื่อทำหน้าที่เป็นเวทีซักถามและผู้สมัครในเรื่องที่สำคัญแทนประชาชน ประชาชนต้องใช้วิจารณญาณอย่างเป็นอิสระในการตัดสินใจลงคะแนนโดยที่ไม่อยู่ใต้อิทธิพลของการหลอกลวง การซื้อเสียง

การพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือ การสร้างบรรยากาศที่ดีของการมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยเห็นว่าวิทยุชุมชนควรแสดงบทบาทที่เปิดช่องทางการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น โดยคำนึงถึงว่า พื้นที่ของรายการคือพื้นที่สาธารณะ เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเมืองของชุมชน โดยอาจเริ่มต้นพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรอบรู้ แสวงหาความรู้จากประสบการณ์ของสื่อมวลชนระดับชาติที่มีความชำนาญในการเสนอเรื่องทางการเมือง

4. วิทยุชุมชนต้องยึดหลักความรับผิดชอบต่อในการนำเสนอเรื่องทางการเมืองแก่ผู้ฟัง

ในประเด็นของความรับผิดชอบต่อหลักการของวิทยุชุมชนคือ ความรับผิดชอบต่อผู้ฟังในเรื่องการเสนอข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ เสนอข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ การตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำเสนอให้การศึกษา การใช้สื่อสาธารณะกล่าวร้ายหรือโจมตีกันทางการเมือง การศึกษาวิทยุชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้บริหารสถานีต่างแสดงเจตนารมณ์ที่สะท้อนความรับผิดชอบต่อในการสื่อสารเรื่องเลือกตั้งพอสมควร แต่อย่างไรก็ดี ในความเป็นจริงปริมาณวิทยุชุมชนที่มีมากกว่าสองพันคลื่นทั่วประเทศอาจมีวิทยุชุมชนที่นำเสนอเรื่องทางการเมืองโดยขาดความรับผิดชอบต่อ และการติดตามตรวจสอบของหน่วยงานภาครัฐประเด็นทำได้ยากลำบาก มาตรการแก้ปัญหาดังกล่าวที่ดีที่สุดคือการมีส่วนร่วมตรวจสอบจากคนฟังในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ในระดับนโยบายภาครัฐต้องเร่งแก้ปัญหาความไม่ชัดเจนด้านกฎหมายที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทและสถานภาพของวิทยุชุมชน และมีมาตรการที่ชัดเจนในการแยกวิทยุเพื่อชุมชนและวิทยุที่แอบอ้างชื่อวิทยุชุมชน แสวงหาประโยชน์ทางธุรกิจ
2. มีมาตรการส่งเสริมสถานีวิทยุชุมชนที่ดีที่ทำงานตามหลักการของวิทยุชุมชนและการกระจายเสียง ทั้งการสนับสนุนด้านฐานข้อมูลที่เป็นความรู้ การอบรม การพัฒนาเพื่อให้สถานีสามารถยกระดับให้มีมาตรฐาน ผู้ดำเนินรายการผลิตรายการที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). **การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค**. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ: ไฮเออร์เพรส.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). **วิทยุชุมชน: คลื่นหนูนการสร้างพลังให้ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์. (2550). **คู่มือวิทยุชุมชน**. เชียงใหม่: คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อภาคเหนือ.
- จุมพล รอดคำดี. (2542). “วิทยุกระจายเสียงชุมชน (Community Radio) ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน”. **วารสารนิเทศศาสตร์ 17 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** (เมษายน - มิถุนายน 2542): 22.
- ชาลิสา มากแผ่นทอง. (2547). **การวิจัยเพื่อสรุปบทเรียน: กระบวนการเตรียมกลุ่มวิทยุชุมชน จังหวัดปัตตานี**. รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (เอกสารอัดสำเนา).
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2549). **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พนา ทองมีอาคม. **สถานการณ์วิทยุชุมชนในปัจจุบัน (Online)** แหล่งที่มา : http://commarts.hcu.ac.th/Images/article_teaching_doc/article/phana/currntcomrdio.pdf (31 มกราคม 2551).
- เฟรเซอร์, คอลินและ เรสเตอร์ไฟ เอสตราดา, โซเนีย. (2005). **คู่มือวิทยุชุมชน แปลจาก Community Radio Handbook** โดย จุมพล รอดคำดี. กรุงเทพฯ: ยูเนสโก.
- เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. (2547). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วัชร ไซสาร. (2545). **การเมืองภาคประชาชน พัฒนาการการมีส่วนร่วมทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: วี เจ พรินติ้ง.
- วิทยุชุมชนการปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม**. ม.ป.ท.: ม.ป.ท. ม.ป.ป.
- วีรพงษ์ พลนิกรกิจ, เสกสรร พรหมพิทักษ์ และ นิภากร กำจรเมฆกุล. (2545). **แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์**. รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545. (เอกสารอัดสำเนา).
- สมควร กวียะ. **การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกสินทร์.
- สาโรจน์ แวมณี. (2551). **วิทยุชุมชน : รายงานการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชนภาคประชาชน**. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2549). **เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมด้านสื่อสารมวลชน หน่วยที่ 1-7**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุระชัย ชูผกา. **บทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชนไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Online)**. แหล่งที่มา <http://www.scribd.com/doc/23906080/บทคัดย่อวิจัยวิทยุชุมชน> (31 มกราคม 2551).